

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена дослідженню національного законодавства держав у сфері спадкування з іноземним елементом. Звертається увага на те, що регулювання питань спадкування в національному законодавстві держав здійснюється по-різному, що спричиняє виникнення колізій. Запропоновано класифікацію національного законодавства у сфері спадкування з іноземним елементом здійснювати за такими критеріями: за юридичною силою, значенням, предметом правового регулювання, видами норм, які містяться в національному законодавстві. Провівши аналіз національного законодавства держав у сфері спадкування, звертаємо увагу на те, що до спеціального законодавства, в якому містяться матеріальні норми щодо спадкування, належать: цивільні кодекси держав, спеціальні закони про спадкування та нотаріальне законодавство. Колізійне регулювання питань спадкування здійснюється законами про міжнародне приватне право держав або цивільними кодексами. Аналіз законодавства іноземних держав у сфері спадкування загалом вказує на існування різних концепцій окремих інститутів спадкового права та підходів до розуміння змісту таких інститутів. Наявність матеріально-правових і процесуальних розбіжностей складно піддається уніфікованому регулюванню. Проте необхідно звернути увагу і на те, що відмінності у сфері спадкування з іноземним елементом стосуються не лише матеріально-правового, а й колізійного регулювання. Це пов'язано зазвичай із різними підходами до колізійних питань особистого статусу, статусу майна, що входить до спадкової маси, тощо. Важливим видається знайти правильний підхід до вирішення питання визначення компетентного права до питань: спадкування з іноземним елементом; прав та обов'язків учасників спадкового процесу; здійснення міжнародного спадкування. Тому колізійний метод залишається основним методом регулювання спадкових відносин з іноземним елементом, від якого буде залежати правильний вибір застосовного права та конкретне вирішення спадкової справи.

Ключові слова: спадкування, міжнародне спадкування, джерела правового регулювання, національне законодавство, колізійне регулювання, публічний порядок, правова кваліфікація.

The article is devoted to the analysis of national legislations of states in the area of inheritance with a foreign element. Attention is drawn to the fact that the regulation of inheritance in the national legislation of states is carried out in different ways, which, as a consequence, leads to conflicts. It is proposed to classify the national legislation in the area of inheritance with a foreign element according to such criteria as: legal force, importance, subject of legal regulation, types of norms contained in the national legislation. After analyzing the national legislation of states in the area of inheritance, attention is drawn to the fact that the special legislation, which contains substantive rules of inheritance, include: civil codes, special laws on inheritance and notary legislation. Conflict regulation of inheritance is carried out by regulations of international private law or by civil codes. Analysis of the legislation of foreign countries in the area of inheritance reveals the existence of different concepts of institutions of inheritance law and approaches of understanding of the meaning of such institutions. Substantive and procedural differences complicate unification of regulation. However, it should be noted that the differences in the field of inheritance with a foreign element relate not

only to substantive law, but also to conflict regulation. This is usually due to different approaches to the conflict issues of personal status, the status of property which belongs to the hereditary estate, etc.

It seems important to find the right approach for determining the competent law in such questions: inheritance with a foreign element; rights and obligations of the parties to the inheritance process; implementation of international inheritance. Therefore, the conflict method remains the main method for regulating inheritance relations with a foreign element, which will depend on the correct choice of applicable law and the concrete solution of the inheritance matter.

Key words: *inheritance, international inheritance, sources of legal regulation, national legislation, conflict regulation, public policy, legal qualification.*

Вступ. Розвиток міжнародних приватних відносин і модернізація європейського законодавства вказують на потребу належного правового регулювання міжнародних приватноправових відносин та удосконалення законодавства держав у цій сфері. Правове регулювання міжнародного спадкування здійснюється за допомогою джерел міжнародного приватного права, серед яких важливе місце відводиться національному законодавству. Існування колізій у спадкових відносинах з іноземним елементом зумовлене різними підходами в національному законодавстві держав до їх регулювання. Це вказує на потребу дослідження національного законодавства як джерела правового регулювання спадкування з іноземним елементом.

Постановка завдання. Метою статті є характеристика національного законодавства держав як джерела правового регулювання спадкових відносин з іноземним елементом, вивчення способів і засобів правового регулювання міжнародних спадкових відносин, а також викладення власного бачення щодо удосконалення механізмів правового регулювання у досліджуваній сфері.

Результати дослідження. Історично так склалося, що правове регулювання питань спадкування в національному законодавстві держав здійснюється по-різному. Як наслідок, це стало передумовою виникнення колізій. Як зазначає А.С. Довгерт, колізії, які виникають у сфері МПП, необхідно розглядати не у вузькому сенсі, тобто як колізію законів або національних правових систем права, а у більш широкому значенні, тобто як колізію правових культур, що охоплюють, окрім національних норм приватного права, ще й такі питання, як система національних соціально-юридичних цінностей (юридична аксіологія), принципи і свободи тлумачення та розуміння права (юридична герменевтика), особливості національних політико-економічних систем, вплив особливостей національної моралі та релігійного фактору тощо [8, с. 69].

Зазвичай національне законодавство розглядають як сукупність різних за юридичною силою нормативно-правових актів держави, норми яких покликані регулювати певний вид суспільних відносин. Національне законодавство у сфері спадкових відносин з іноземним елементом можна класифікувати за різними критеріями. Так, за юридичною силою національне законодавство поділяється на: закони, підзаконні нормативно-правові акти. За значенням: на загальне та спеціальне законодавство у сфері спадкування. За предметом правового регулювання: законодавство, яке застосовується до загальних питань спадкування; законодавство, що застосовується до питань виконання заповіту; законодавство, яке застосовується до питань оформлення права на спадщину; законодавство, що застосовується до питань захисту спадкових прав. За видами норм, закріплених у законодавстві: законодавство, яке містить матеріальні норми у сфері спадкування; законодавство, що містить колізійні норми у сфері спадкування.

Як зазначає О.О. Кармаза, матеріальні норми внутрішнього законодавства держав застосовуються для врегулювання відносин з іноземним елементом після того, як колізійне питання вирішено на користь права держави. Так, при врегулюванні спадкових відносин з іноземним елементом за законом насамперед слід з'ясувати, правом якої держави будуть регулюватися ці відносини. Водночас коло осіб, котрі можуть бути спадкоємцями за законом, черговість їх закликання до спадкування дуже відрізняються в законодавствах держав. Крім того, спадкове право держав має значні розбіжності та суперечності у врегулюванні процесу спадкування. у зв'язку із цим виникає колізія законодавства у сфері спадкового права [5, с. 86].

Спадкове право країн континентальної Європи має ряд принципових відмінностей від права Великої Британії та США, які полягають у тому, що в континентальній правовій системі спадкування розглядається як універсальне правонаступництво, тоді як у Великій Британії та США майно спадкоємця спочатку переходить за правом довірчої власності «особистому пред-

ставнику» померлого, котрий передає спадкоємцям лише частину спадщини після розрахунків із кредитором [7, с. 1091–1092].

В іноземних державах норми, що регулюють спадкові відносини зазвичай зосереджені в такому законодавстві, як: Конституція, Цивільні кодекси, у спеціальних законах і підзаконних нормативно-правових актах. Так, наприклад, в Угорщині, Німеччині, Франції, Чехії, Польщі, Україні, Росії, Румунії, Білорусі матеріальні норми щодо спадкування містяться в Цивільних кодексах. Проте в Болгарії, Ізраїлі, Сербії, Чорногорії, Англії, Канаді, США такі норми містяться у спеціальних законах про спадкування. Наприклад, в Англії ще у 1837 р. прийнято Закон про заповіти, у 1925 р. – Закон про адміністрування спадщини, у 1952 р. – Закон про спадщину осіб, які не залишили заповіт, у 1975 р. Закон про спадкування. На відміну від Англії, в Іспанії відносини у сфері спадкування регулюються насамперед законом «Про спадкування», незважаючи на наявність таких норм і в титулі III книги III Цивільного кодексу Іспанії.

В Угорщині, окрім Цивільного кодексу, окремі питання у сфері спадкування регулюються Законом ХLI 1991 р. про нотаріусів, Законом IV 1952 р. про шлюб, сім'ю і опіку. У Польщі до відносин спадкування, окрім Цивільного кодексу (Книга 4 ст. 922–1087 ЦК Польщі), можуть застосовуватися Кодекс про сім'ю і опіку від 25 лютого 1964 р., Закон про нотаріат від 14 лютого 1991 р. У Хорватії до спадкування застосовуються Закон про спадкування від 18 березня 2003 р., Закон про публічний нотаріат від 5 серпня 1993 р., Сімейний кодекс від 16 липня 2003 р. та Закон про зобов'язальні відносини від 4 березня 2005 р. У Чехії питанням спадкування присвячена частина VII Цивільного кодексу (§ 460–487). У зв'язку із реформуванням органів державного нотаріату в 1992 р. функції у сфері спадкування були передані судам, у зв'язку з чим були внесені зміни в Цивільний процесуальний кодекс Чехії, де було поміщено нову главу п'яту (§ 175 «а» – «з») «Проведення у справах про спадкування». Проте окремі функції збережені були і за Нотаріальною палатою, зокрема ведення реєстрів заповітів чи інших документів, складених у формі нотаріального запису чи прийнятих на збереження нотаріусом.

У Китаї на сучасному етапі базовим джерелом у сфері спадкування є Закон Китайської Народної Республіки «Про спадкування» від 10 квітня 1985 р. (набрав юридичної сили з 1 жовтня 1985 р.). Цей нормативно-правовий акт складається з 5 розділів, що включають 37 статей. Перший розділ «Загальні положення» регулює питання, пов'язані зі сферою дії закону, встановлює підстави виникнення спадкування, називає склад спадкового майна, визначає коло спадкоємців та умови, за яких особа втрачає право на спадкування, а також вирішує проблеми позовної давності в спадкових справах. Другий розділ «Спадкування за законом» встановлює черговість спадкування, порядок закликання до спадкування, визначає частки у спадковому майні та порядок вирішення спорів між спадкоємцями з приводу розподілу спадщини. Третій розділ «Спадкування за заповітом і заповідальне дарування» присвячений двом підставам спадкування: заповіту і заповідальному даруванню. Якщо інститут заповіту відомий правопорядкам багатьох держав, то заповідальне розпорядження – ні. У четвертому розділі «Розпорядження спадщиною» містяться норми, що визначають порядок придбання спадкоємцями права власності на спадкове майно, його розподілу між спадкоємцями, а також питання, пов'язані із життям заходів щодо охорони спадкового майна. П'ятий розділ «Додаткові положення» включає положення, що передбачають на місцевому рівні встановлення спеціальних норм спадкового права, а також правила регулювання спадкових відносин з іноземним елементом [4; 6, с. 56–57].

На відміну від інших іноземних держав, Конституція Китайської Народної Республіки та Закон Китайської Народної Республіки «Про спадкування» закріплюють загальні принципи спадкового права Китаю, зокрема: принцип охорони спадкових прав громадян; принцип, за яким спадкування здійснюється лише після смерті спадкодавця; принцип свободи заповіту; принцип рівності чоловіків і жінок у спадкових правах; принцип набуття спадкових прав лише щодо особистого майна, яке залишилося після смерті громадянина; принцип визначеності кола можливих спадкоємців.

В Україні норми щодо спадкування містяться у книзі шостій Цивільного кодексу України [14] «Спадкове право». Правовому регулюванню цих питань присвячені глави 84–90. Зокрема, у главі 84 «Загальні положення» визначено: поняття спадкування; види спадкування; права й обов'язки особи, які не входять до складу спадщини; особливості щодо відкриття спадщини; коло спадкоємців; право на спадкування й усунення від права на спадкування; спадкування окремим видів прав тощо. Глава 85 «Спадкування за заповітом» присвячена такій підставі спадкування, як заповіт. У цій главі закріплені положення щодо права на заповіт, встановлено форму заповіту та його види, регулюються питання, пов'язані з посвідченням заповіту, та закріплюються положення щодо недійсності заповіту. У главі 86 «Спадкування за законом» встановлено

черговість спадкування, порядок закликання до спадкування, визначення часток у спадковому майні. У главі 87 «Здійснення права на спадкування» містяться норми, що визначають порядок прийняття спадкоємцями спадщини та строки її прийняття, розподіл спадщини між спадкоємцями, вжиття заходів щодо охорони спадкового майна, а також питання, пов'язані з управлінням спадщиною. Глави 88 та 89 присвячені питанням виконання заповіту та оформлення права на спадщину. У главі 90 регулюються відносини, пов'язані з укладенням спадкового договору.

У сфері спадкування застосовними є також норми нотаріального законодавства, наприклад, Закону України «Про нотаріат» [12] і Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [10] тощо. Чимало норм щодо спадкування містяться також у спеціальних законах у сфері: права інтелектуальної власності; корпоративних відносин; права власності та інших речових прав; медичного права тощо. Важливе значення для правильного застосування норм у сфері спадкування має Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» [9]. Проте така судова практика стосується лише роз'яснень щодо застосування судами норм матеріального права у сфері спадкування. Роз'яснення щодо застосування судами колізійних норм щодо спадкування в Україні на сьогодні відсутні.

У США прийняття законів про спадкування віднесено до компетенції окремих штатів. Так, спадкові відносини у Флориді регулюються Спадковим кодексом Флориди, який прийнято у 1975 р., в Іллінойсі – Спадковим законом цього штату, в Нью-Йорку – Законом Нью-Йорку про спадкові права і трасти, в Каліфорнії – Спадковим кодексом Каліфорнії, в Техасі – Спадковим кодексом Техасу тощо. Норми щодо спадкування змінюються від штату до штату. У багатьох з них закони про спадкування включені у звід законів штату (Вірджинія, Теннессі, Південна Кароліна). Відмінності в регламентації спадкових відносин у рамках окремих штатів спонукали до прийняття єдиних норм у цій галузі. Так, у п'ятнадцяти штатах, наприклад, Алясці, Айдахо, Арізоні, Колорадо, Мічигані, Массачусетс, Юті, визнається повністю або частково Єдиний спадковий кодекс (Uniform Probate Code) [1].

У мусульманських державах питання спадкування регулює Ордонанс про мусульманські сімейні закони. У деяких країнах Азії спадкові відносини регулюються мусульманським правом. Окремі держави (Сирія, Ірак) мають ЦК, подібний до ЦК Франції, але вони не містять норм щодо спадкування. Спадкове право у країнах Азії розповсюджується здебільшого тільки на мусульман. Якщо закон не в змозі врегулювати спадкові відносини, то застосовуються висновки тієї чи іншої школи мусульманського права або його загальні принципи. Наприклад, мусульманські суди в Сирії, не знайшовши потрібної норми для врегулювання спадкових відносин, звертаються до вчення Мухаммада Карді-паші, яке містилося у проекті закону щодо регулювання відносин «особистого статусу». Проект не було введено в дію як закон, проте фактично застосовувався у Єгипті, а потім широко використовувався в інших країнах. Крім того, законодавство деяких держав (Сирії, Йорданії) у врегулюванні окремих питань прямо відсилає до висновків мусульмансько-правової доктрини. Проте у деяких країнах Азії законодавство має норми, відмінні від норм мусульманського права, які ширше відображають потреби сьогоденного етапу розвитку цих держав. Так, у державах, що розвиваються, існує дуалізм правових систем у галузі спадкування, паралельно з територіальним правом діє особисте право громадян, котрі належать до різних релігійних общин. Це – адатське право в Індонезії, буддистське право в Бірмі, мусульманське, індуське, право персів та ін. в Індії. В основі територіального спадкового права лежать закони європейського походження. Так, книга VI ЦК Таїланду у питаннях спадкування дотримується континентального права. В Індії спадкові відносини регулюються Законом про спадкування (англійське походження), а також нормами індуського та мусульманського права. Застосування в Індії норм тієї чи іншої правової системи для врегулювання процесу спадкування залежить від характеру шлюбно-сімейних відносин. Так, наприклад, Закон про спадкові права індусів, який становить одну із частин Індуського кодексу, застосовується лише для врегулювання спадкування громадянами, сімейні відносини яких ґрунтуються на індуському шлюбі, укладеному відповідно до Закону про шлюб індусів [13, с. 162; 3, с. 150–151].

Важливе значення для регулювання спадкових відносин з іноземним елементом відводиться законодавству у сфері міжнародного приватного права. Так, колізійні норми щодо спадкування містяться у Цивільних кодексах держав і спеціальних законах про міжнародне приватне право. Сьогодні більшість держав прийняли спеціальні закони у сфері міжнародного приватного права, зокрема: Закон «Про міжнародне приватне право» Швейцарії від 18 грудня 1987 р. (зі змінами в 2006 р.), Закон «Про міжнародне приватне право» Румунії від 22 вересня 1992 р., Закон «Про міжнародне приватне право» Грузії від 29 квітня 1998 р., Закон «Про міжнародне приватне право» Азербайджану від 6 червня 2001 р., Закон України «Про міжнародне приватне

право» від 23 червня 2005 р., Закон «Про міжнародне приватне право» Польщі від 4 лютого 2011 р. тощо. Чимало держав колізійні норми у сфері спадкування помістили у спеціальні розділи у цивільних кодексах, зокрема: Німеччини, Франції, Іспанії, Росії, Білорусії, Казахстану тощо.

Закон України «Про міжнародне приватне право» [11] прийнятий 23 червня 2005 р. та набрав юридичної сили з 1 вересня 2005 р. Закон складається з 14 розділів (82 статей), дев'ять із яких містять колізійні правила щодо окремих інститутів приватного права. Цей Закон встановлює порядок урегулювання приватноправових відносин, які хоча б через один зі своїх елементів пов'язані з одним або кількома правопорядками, іншими, ніж український правопорядок. Як зазначають А.С. Довгерт та А.А. Мережко, структура Закону дотримується переважно організації матеріально-правових положень Цивільного кодексу України 2003 р. і відображає практику багатьох кодифікацій світу. Крім того, доктрина міжнародного приватного права України й інших держав побудована за подібною схемою [8, с. 41].

Колізійні норми щодо спадкування містяться в Розділі Х Закону. Питанням спадкування присвячено лише три статті Закону, зокрема ст. 70–72. Для регулювання спадкових відносин, ускладнених іноземним елементом, встановлюється загальне правило, передбачене ст. 70, відповідно до якого спадкові відносини регулюються правом держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання. В обмеженому вигляді до спадкування може застосовуватися принцип автономії волі, зокрема це стосується можливості спадкодавця в заповіті обрати право держави, громадянином якої він був. Проте такий вибір права буде недійсним, якщо після складання заповіту громадянство спадкодавця змінилося.

Закон України «Про міжнародне приватне право» закріпив щодо питань спадкування теорію «розщеплення спадкового статуту», що ґрунтується на застосуванні різних колізійних критеріїв для спадкування рухомого та нерухомого майна. Так, до спадкування рухомого майна застосовується ст. 70 Закону, яка закріплює універсальну прив'язку до права держави, у котрій спадкодавець мав останнє місце проживання. Щодо спадкування нерухомого майна та майна, яке підлягає державній реєстрації, то застосовною буде ст. 71 Закону, яка закріплює, що спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майна, що підлягає державній реєстрації в Україні, – правом України. Окремо закон регулює питання здатності осіб на складання і скасування заповіту, форми заповіту й акта його скасування. У ст. 72 Закону встановлено загальну колізійну прив'язку, що буде визначати здатність особи на складання і скасування заповіту, а також форму заповіту й акта його скасування, а саме право держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання акта або в момент смерті. Заповіт або акт його скасування не можуть бути визнані недійсними внаслідок недодержання форми, якщо остання відповідає вимогам права місця складання заповіту або права громадянства, або права звичайного місця перебування спадкодавця у момент складання акта чи в момент смерті, а також права держави, у якій знаходиться нерухоме майно [11].

Аналіз законодавства іноземних держав у сфері спадкування загалом вказує на існування різних концепцій окремих інститутів спадкового права та підходів до розуміння змісту таких інститутів. Наявність матеріально-правових і процесуальних розбіжностей складно піддаються уніфікованому регулюванню. Проте необхідно звернути увагу і на те, що відмінності у сфері спадкування з іноземним елементом стосуються не лише матеріально-правового, а й колізійного регулювання. Це пов'язано з різними підходами до колізійних питань особистого статусу, статусу майна, що входить до спадкової маси, тощо. Тому важливо знайти правильний підхід до вирішення питання визначення компетентного права, яке буде застосовуватися до: питань спадкування з іноземним елементом; прав та обов'язків учасників спадкового процесу; здійснення міжнародного спадкування тощо. Історично колізійним метод залишається основним методом регулювання спадкових відносин з іноземним елементом, від якого залежатиме правильний вибір застосовного права та конкретне вирішення спадкової справи.

На практиці важливе значення як у сфері колізійного регулювання питань спадкування, так і щодо застосування норм матеріального права тієї держави, до якої відсилає колізійна прив'язка, мають такі інститути міжнародного приватного права, як правова кваліфікація та публічний порядок. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про міжнародне приватне право» при визначенні права, що підлягає застосуванню, суд чи інший орган керується тлумаченням норм і поняття відповідно до права України, якщо інше не передбачено законом. Якщо норми і поняття, що потребують правової кваліфікації, не відомі праву України або відомі під іншою назвою або з іншим змістом і не можуть бути визначені шляхом тлумачення правом України, то при їх правовій кваліфікації також враховується право іноземної держави [11].

Особливе значення у сфері спадкування з іноземним елементом має дотримання застережень про публічний порядок. Так, відповідно до ст. 12 Закону України «Про міжнародне приватне право» норма права іноземної держави не застосовується у випадках, якщо її застосування призводить до наслідків, явно несумісних з основами правопорядку (публічним порядком) України. У таких випадках застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правовідносинами, а якщо таке право визначити або застосувати неможливо, застосовується право України. Відмова в застосуванні права іноземної держави не може ґрунтуватися лише на відмінності правової, політичної або економічної системи відповідної іноземної держави від правової, політичної або економічної системи України [11].

Як зазначає В.В. Васильченко, застосування застереження про публічний порядок необхідно в кожному окремому випадку ретельно обґрунтовувати, оскільки застосування тієї чи іншої норми права іноземної держави поза усяким сумнівом спричинить результат, який є явно несумісним з національним правопорядком. Отже, застереження про публічний порядок – це не невизнання іноземного права, а неможливість його застосування [2, с. 41]. Отже, суперечність змісту норми іноземного права з нормою права України не буде мати наслідком застосування застереження про публічний порядок. Застосування цього застереження матиме місце у випадку, якщо застосування права іноземної держави призведе до обмежень прав громадян України, що ґрунтуються на ознаках статі, політичних чи релігійних переконань. Так, наприклад, якщо законодавство іноземної держави встановлює нерівні частки для спадкоємців однієї черги чоловічої чи жіночої статі, то застосування такого іноземного права під час видачі свідоцтва про право на спадщину буде суперечити публічному порядку України. Таким прикладом може слугувати можливість реалізації права на спадкування насамперед за законом одним із подружжя, що пережив, у разі, якщо такий шлюб не визнається правом України як такий (полігамні чи одностатеві союзи).

Висновки. Провівши аналіз національного законодавства держав у сфері спадкування з іноземним елементом, акцентується увага на різному підході щодо правового регулювання питань спадкування. Законодавство у сфері спадкування з іноземним елементом пропонуємо класифікувати, виходячи з таких критеріїв: за юридичною силою, значенням, предметом правового регулювання, видами норм, які містяться в національному законодавстві. Провівши дослідження спеціального законодавства у сфері міжнародного спадкування, ми виокремили спеціальне законодавство, у якому містяться матеріальні норми щодо спадкування (цивільні кодекси держав, спеціальні закони про спадкування та нотаріальне законодавство) та спеціальне законодавство, в якому містяться колізійні норми щодо спадкування (закони про міжнародне приватне право, цивільні кодекси). Акцентується увага на відмінностях матеріально-правового та колізійного регулювання у сфері спадкування з іноземним елементом. Це пов'язано з різними підходами до колізійних питань особистого статусу, статусу майна, що входить до спадкової маси, тощо. Зроблено висновок, що важливе значення як у сфері колійного регулювання питань спадкування, так і щодо застосування норм матеріального права тієї держави, до якої відсилає колізійна прив'язка, мають такі інститути міжнародного приватного права, як правова кваліфікація та публічний порядок.

Список використаних джерел:

1. Uniform Probate Code. Uniform Law Annotated. Volume 8. Estate, Probate and Related Laws. Uniform Probate Code. Part 1 (§1-101-1010). West Group. St. Paul, Minn., 1998. 492 p.
2. Васильченко В.В. Науково-практичний коментар Закону України «Про міжнародне приватне право». Київ : Істина, 2007. 200 с.
3. Гражданское и семейное право развивающихся стран :учебное пособие / под ред. В.К. Пучинского і В.В. Безбаха. Москва : Изд-во УДН, 1989. 208 с.
4. Закон Китайської Народної Республіки «Про спадкування» від 10 квітня 1985 р. URL: <https://chinahelp.me/notary/zakon-knr-o-nasledovaniі>.
5. Кармаза О.О. Міжнародне спадкове право : науково-практичний посібник. Київ : КНТ, 2007. 328 с.
6. Косарева І.А. Краткая характеристика наследственного права Китая. *Вестник ХГАЭП*. 2008. № 1 (34). С. 56–64.
7. Основные институты гражданского права зарубежных стран / отв. ред. В.В. Зелеский. Москва : Норма, 2009. 1184 с.
8. Очерки международного частного права / под. ред. А.С. Довгерта. Харьков: Одиссей, 2007. 816 с.

9. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

10. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 2 лютого 2012 р. № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>.

11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.

12. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

13. Сюкияйнен Л.Р. Мусульманское право: вопросы теории и практики. Москва : Наука, 1986. 256 с.

14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

УДК 342.25

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3.41>

ОХЕНДОВСЬКИЙ М.В.

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ВИБОРЧОГО ПРАВА

Метою статті є визначення та узагальнення міжнародних стандартів у сфері виборчих прав у демократичних країнах. У статті розглянуто ступінь імплементації міжнародно-правових стандартів демократичних виборів. Визначено, що виборче законодавство України не повною мірою узгоджено з міжнародними виборчими стандартами, у зв'язку з чим виникають проблемні питання, пов'язані з практикою застосування виборчого законодавства України. Визначено, що міжнародні правові виборчі стандарти повинні «обслуговувати» зазначене вище коло правових відносин, що в більш прискіпливому вигляді поділяються на матеріальні та процесуальні відносини. Особливо наголошуємо на важливості регулювання і регламентації в міжнародному праві та наступному сприйнятті національним конституційним, конституційно-процесуальним правом саме процесуальних відносин, бо якщо міжнародні виборчі стандарти матеріального характеру визнаються більшістю держав-членів міжнародного співтовариства, то міжнародні виборчі стандарти процесуального характеру, навіть у разі їх визнання державами, не завжди закріплюються в праві та реалізуються державами на практиці достеменно та в повному обсязі. З'ясовано, що міжнародні виборчі стандарти, що мають характер рамкових норм, тобто таких норм, що в обов'язковому порядку повинні бути відтворені в національному законодавстві держав-учасників таких міжнародних угод, мають визначальний та програмний характер для ординарного і перспективного розвитку міжнародного публічного права. Зроблено висновок, що визначення міжнародних виборчих стандартів у конституційно-правовій та міжнародно-правовій доктринах дає змогу виявити їхню правову природу: вони є міжнародними договірними нормами, що містяться в міжнародних угодах та закріплюються у вигляді міжнародно-правових зобов'язань держав, які вони повинні виконувати шляхом закріплення в національному конституційному законодавстві у вигляді норм національного конституційного права та в наступній практичній діяльності компетентних органів держави та суб'єктів виборчого процесу.

Ключові слова: виборче право, виборче законодавство, міжнародні виборчі стандарти, правова природа міжнародних виборчих стандартів.